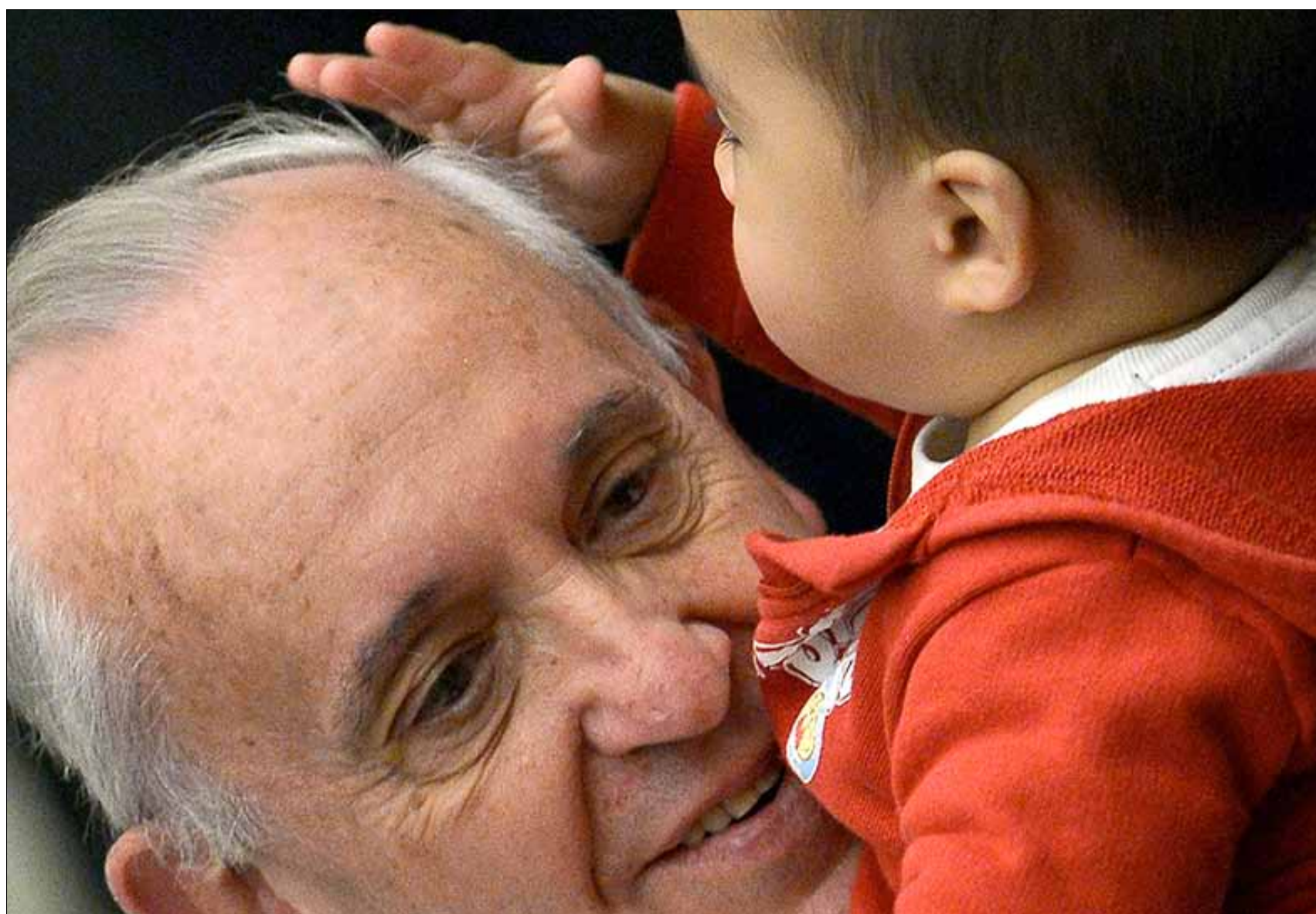

‘Katholieken hoeven zich niet langer te schamen voor hun Kerk’

Op 13 maart 2013 is het precies een jaar geleden dat de Argentijnse kardinaal Jorge BERGOGLIO verkozen werd tot paus. Hij koos de naam Franciscus, die hij tot dusver alle eer aandoeft. Wat is er in een jaar tijd veranderd? En welke veranderingen mogen we nog verwachten? Twee specialisten laten hun licht daarover schijnen. Tientallen lezers gaven via Facebook een idee van wat bij de modale gelovige aan waardering leeft.

Erik DE SMET & Lieve WOUTERS

Menselijk, humoristisch, vreugdevol, nederig, een herder. Dat is maar een greep uit de vele woorden van lof van onze lezers. © Belga Images

‘ZIJN HARTELIJKHEID HELPT DE BOODSCHAP OVERBRENGEN’

Waat er met paus Franciscus een nieuwe wind door de Kerk? Monic Slingerland is redacteur religie bij het Nederlandse dagblad *Trouw* en schreef met *Paus Franciscus, het eerste jaar. Revolutie van tederheid* een kroniek van diens pontificaat, voorzien van commentaar.

„Feitelijk is er weinig veranderd, maar toch slaagde paus Franciscus erin het vertrouwen in de Kerk enigszins te herstellen”, luidt Slingerlands oordeel. „De Kerk verkeerde in een ernstige crisis. De avond van de pausverkiezing was ik op het Sint-Pietersplein en naast me stonden Italiaanse seminaristen die absoluut geen Italiaanse paus wensten. ‘Onbetrouwbaar’, luidde hun oordeel. Ze hoopten op kardinaal Dolan en waren wat teleurgesteld met de keuze voor Bergoglio. Maar toen die op het balkon verscheen, gebeurde er iets bijzonders in de stilte waarom hij vroeg. Het was alsof hij ons wilde leren kennen.”

Waaruit bestaat het charisma van paus Franciscus dan? Slingerland: „Jorge Bergoglio heeft pastorale ervaring. Na zijn mandaat als provinciaal overste van de jezuïeten was hij jarenlang biechtvader en eigenlijk op een zijspoor beland. Zelf heeft

hij het over de ‘spirituele crisis’ en de ‘bekerking’ die hij toen beleefde. Volgens mij zijn het vooral de toon en de hartelijkheid die maken dat de man zijn boodschap verkocht krijgt en er applaus mee oogst. Hij keert terug naar de basis van het christendom en naar de eigenlijke kern: het leven van de gelovigen.”

Bij Bergoglio's aantreden waren de verwachtingen hooggespannen. Er werd uitgekeken naar een paus die eindelijk de Romeinse curie zou hervormen. Is dat ook gebeurd? „Eerlijk? Nog niet. Voorlopig blijft het wachten op concrete resultaten”, antwoordt Monic Slingerland. „De reorganisatie van de curie was trouwens al eerder ingezet, zelfs al onder Johannes Paulus II. Om daadwerkelijk te kunnen hervormen, is echter een mentaliteitswijziging vereist. Zo moet er in de curie meer overleg groeien tussen de afdelingen. In april installeerde paus Franciscus met de zogeheten K8 alvast een adviesorgaan van kardinalen die hem zullen bijstaan. Hij koos ook gedegen bestuurders uit alle hoeken van de wereld.”

Franciscus is de eerste paus-jezuïet. Hoe jezuïetisch is zijn beleid en voorkomen? Pater Jan Stuyt is Nederlander, maar

woont en werkt in Brussel als de *socius*, zeg maar de rechterhand, van de provinciale overste van de Vlaamse en Nederlandse jezuïeten. Net zoals de paus in zijn preken heeft hij drie punten te maken.

„Jorge Bergoglio werd al gauw provinciaal overste van de Argentijnse jezuïeten”, zegt Stuyt. „Ook in de sociëteit zie je vaak dat iemand blijft opereren in de modus van het begin van zijn loopbaan. Onze huidige provinciaal in Vlaanderen, Johan Verschuere, komt uit de onderwijswereld en dat zie je aan zijn stijl. De sociëteit is geen democratie, maar consultatie is bij ons wel verplicht. Toch hoeft de overste niet te doen wat zijn raadgevers zeggen. Zijn besluiten neemt hij in z'n eentje. Zo ook deze paus. Hij oefent een eenhoofdige bestuur uit, weliswaar na ruim beraad.”

Pater Stuyts tweede punt gaat over de stijl van de paus, bijvoorbeeld in de liturgie. „Er wordt wel eens gezegd dat jezuïeten geen verstand hebben van liturgie, maar dat is natuurlijk kort door de bocht”, lacht hij. „Wel zijn we in onze manier van vieren veeleer sober, wat puristen soms schokt. Een paus die preekt zonder mijter, staande bovendien... Hij kleedt zich sober. Ook dat staat in onze constituties. We moeten ons kleden als eenvoudige priesters.”

Tot slot is er de oproep van paus Franciscus om naar de rand van de Kerk en van

de samenleving te trekken. Voor de Argentijnse paus is de Kerk meer dan de som van paus, bisschoppen en clerus. Hij vraagt dat de Kerk nieuwe wegen bewandelt en de hand uitsteekt naar wie haar niet kent of onverschillig werd en haar verliet. „Hij vaardigt geen beloning uit voor braafheid”, zegt pater Stuyt. „Paus Franciscus zei publiekelijk dat het een schande was dat een parochie weigerde het kind van een ongehuwde moeder te dopen. Voor hem zijn de sacramenten ook een hulpmiddel om naar de marge te trekken. Hij daagt uit en maakt het ons daarmee niet gemakkelijk.”

Oefent paus Franciscus een positief effect uit op de Kerk in de Lage Landen? Monic Slingerland meent dat katholieken zich niet langer hoeven te schamen voor hun Kerk, wat twee jaar geleden wel even anders was. „Maar of hij het kerkbezoek in Nederland en Vlaanderen doet toenemen? Zeker niet. Er is wel een onzichtbare werking. Paus Franciscus toont hoe bisschoppen en bij uitbreiding de hele Kerk zouden moeten zijn: dienstbaar en barmhartig. Daar gaat het hem om. Iedereen zo'n mentaliteitsverandering laten doormaken, vergt echter veel tijd.” (EDS)

Monic Slingerland, *Paus Franciscus, het eerste jaar. Revolutie van tederheid*, Adveniat, Den Bosch, 2014, 176 blz., 19,50 euro.

1 Hoe heeft paus Franciscus u sinds zijn aantreden het meest verrast?

Nauwelijks stond die vraag op de Facebookpagina van *KERK & leven*, of tientallen lezers reageerden enthousiast en vol lof, met name over de grondhouding van vreugdevolle soberheid en menselijkheid die ze bij de huidige paus ontwaren. „Onvergetelijk is beslist het ogenblik waarop hij voor het eerst op het balkon verschijnt en zegt: ‘Broers en zussen, goeienavond!’ Oef, een man die allereerst een gewone mens blijkt te zijn en te willen blijven.” Heel wat commentaren sluiten daarbij aan en worden samengevat: „Hij bewoog velen door zijn eenvoudige manier van zijn.” Ook zijn bezorgdheid om armen en kwetsbare mensen, raakt menig gelovige. „De manier waarop hij gehandicapten en kinderen omhelst en naar mensen kan luisteren: deugdzaam en inspirerend, de naam Franciscus waardigt!”

Ook de hoop die de paus uitstraalt, wordt vermeld: „Elke keer opnieuw heeft hij een boodschap die recht in ons gelovige hart peilt. Hij zegt dat God altijd zal vergeven, maar dat wij moe worden om vergiffenis te vragen. Dat raakt de kern van het geloof.” Voorts wordt de paus geprezen om zijn gezond verstand, zijn humor, zijn spontaneïteit en afkeer van protocol. „Wij begonnen iets te gewoon te geraken aan imposant brokaat en lange kant, waaraan de Vaticaanse sacristie rijk is. Je krijgt de indruk dat de paus het woord bij de daad wil voegen als hij het heeft over de voorliefde voor de armen.”

Als de paus begaan is met wat aan de basis in de complexe westerse samenleving leeft, raakt ook mensen die veraf staan van de Kerk: „Een paus die menig vrijzinnige diep in zijn hart raakt (inclusief het mijne), die doet waar zijn geloof over predikt, dat is een groot man, een voorbeeld voor de mensheid. Hij was inderdaad het wachten waard.” Lezeres Mia Deblauwe schrijft: „Vanaf het eerste moment bracht hij vreugde. Hij weet uitgebluste herten te raken. Ik denk dat hij de Kerk naar een nieuwe lente voert, niet van wetten en dogma's, maar van diep geloof, hoop en liefde. Jean Bastiaens ziet het zo: „Paus Johannes Paulus II was de kerkpoliticus, Benedictus XVI de theoloog, maar deze paus is een herder, en dat is lang geleden.” (LW)

2 Merkt u in uw omgeving dat er sinds het aantreden van paus Franciscus anders over Kerk of geloof wordt gesproken? Hoe dan?

De meeste lezers die op die vraag reageerden, zijn het erover eens dat er veel positiever over de Kerk gesproken wordt dan voorheen. Dat is allereerst te merken in de media, die van paus Franciscus een held maken. *Time Magazine* riep hem zelfs uit tot Man van het Jaar 2013. „Deze paus wordt ernstig genomen, tot in Davos toe. Wereldleiders kijken heimelijk naar het geheim van zijn leiderschap. Mensen die terneergeslagen zijn door de voorbije crisis in de Kerk (misbruiken allerhande) beginnen zich weer op te richten. Niet- of andersgelovigen kijken geboeid toe.” Schrijver Bart Demyttenaere reageert: „Meer dan vroeger wordt er in mijn kennissen- en vriendenkring over de paus gesproken. En dat is al heel wat. Doorgaans laat men zich lovend over hem uit. Hij wordt ervaren als een ‘echte’ en kan ook rekenen op de sympathie van mijn niet-gelovige vrienden.”

Een pastorale werker in een rusthuis schrijft: „Zelfs onze bewoners hebben iets van: ‘Deze paus kent ons!’ Mijn collega moreel consulente vertelde dat ze luistert als hij iets zegt.” Hetzelfde weerklinkt bij een leraar: „Voor het eerst sedert lang wordt in de leraarskamer opnieuw op een positieve manier gesproken over de paus en de Kerk. De media, die de geloofwaardigheid van een kardinaal Danneels bij randkerkelijken groot maakten, hebben die ook gekraakt en dat konden we voelen.”

Make a hero, break a hero. Staat dit ook paus Franciscus te wachten? Veel lezers matigen hun enthousiasme. „De paus is de Kerk niet en dat realiseren we ons allemaal”, reageert Walter Jan Ceuppens. Luc Verreyken schrijft: „Wat de geloofsleer betreft, verschilt deze paus weinig van zijn voorganger.” Op de geloofsbeleving in Vlaanderen heeft de paus alvast voorlopig weinig invloed, stelt een lezer vast. „De kloof tussen de Kerk en het geloof enleijds en de realiteit van het leven en de samenleving anderszijds is na het Tweede Vaticaanse Concilie langzaam gegroeid en is nu zo breed dat die niet zomaar in een jaar gedicht kan worden of zelfs maar veranderd. Ook niet nu er in Rome een menselijke bioscoop is aangetreden. Toch voel je dat er verwachtingen leven, vooral bij gelovigen, maar ook bij velen die afhaakten. Kijk maar naar de enquête naar aanleiding van de synode over het gezin. Als de indruk ontstaat dat het Vaticaan geen rekening houdt met de mening van de basis, zal de kloof enkel nog breder worden en al wie meewerkte aan de enquête, zal zich bedrogen voelen.” (LW)

3 Met welke uitspraken of meningen van paus Franciscus hebt u het moeilijk?

„De Kerk heeft moedige christenen nodig, geen salonchristenen.” „Je mag zo veel ruzie maken en met borden gooien als je wil, maar nooit de dag eindigen zonder vrede te sluiten.” Of wat dacht u van deze uitspraak, aan het adres van de curieleden: „Als de curie niet ten dienste staat van de lokale Kerken en hun bisschoppen, verandert ze in een logge bureaucratische structuur die de werking van de heilige Geest en de groei van het volk van God in de weg staat.” Hoogdravende theologische traktaten zijn aan de huidige paus niet besteed. Hij hanteert liever beeldrijke en scherpe taal. En al schiepte hij in de curie wellicht al menigen tegen de schenen, in Vlaanderen oogst hij daar vooral bijval mee. „De paus heeft voeling met de hedendaagse samenleving en weet wanneer hij waarover mag of moet spreken. Zijn terughoudendheid inzake kwesties zoals abortus is wijs, al blijft hij bij het fundament van de katholieke visie daarover – en terecht.”

Veel commentaren sluiten aan bij die van Bart Demyttenaere: „Ik ben het als gelovige christen niet altijd eens met sommige punten van de kerkelijke leer, maar ik ben blij dat deze paus niet meer met dogma's en voor sommige mensen beledigende uitspraken rondzwaait. Hij benadrukt vooral de barmhartigheid. En dat werd wat mij betreft hoog tijd.” Anderen storen zich er toch aan dat er inhoudelijk althans voorlopig weinig verandert. „De paus handhaaft bepaalde regels die op zijn minst bespreekbaar zouden moeten worden: de rol van de leek en in het bijzonder de vrouw.” Andere lezers voegen daar het verplichte celibaat voor priesters aan toe, alsook het huwelijk voor diakens die weduwnaar werden en de visie van de Kerk op homoseksualiteit.

De openheid van paus Franciscus voor dialoog met andersdenkenden ontroert de een en stoort de ander. Waar paus Benedictus XVI in Regensburg het geweld in de islam hekelde, schrijft Franciscus in de exhortatie *Evangelii gaudium*: „De authentieke islam en de goede lezing van de Koran zijn tegen elke vorm van geweld gekant.” Daarmee ontkent de paus niet dat er misbruik is, maar hij legt het accent op wat goed is. Een lezer stelt zich voorts vragen bij het overvloedige gebruik van het woord ‘zonde’ in het praten van paus Franciscus. Moet hij met zo'n beladen woord niet voorzichtiger zijn? Terwijl de meeste lezers blij zijn met de spontaneïteit van de paus, vraagt een andere tot slot wat meer gereserveerdheid. (LW)

4 Welke concrete acties verwacht u in de nabije toekomst nog van paus Franciscus?

Als paus Franciscus tijdens zijn pontificaat één steen moet verleggen, dan komt de hervorming van het kerkelijke machtsapparaat in de meeste reacties op de eerste plaats. Dat begint met „competente mensen aanduiden die moreel onbesproken zijn en evangelisch leven”. Onder de gewenste hervorming verstaan de lezers ook dat bisschoppen uit de wereldkerk (meer bepaald uit het Zuiden) meer inspraak krijgen in de besluitvorming, dat het aantal bisdommen in Italië drastisch inkrimpt om het carriërisme een halt toe te roepen en dat lokale Kerken meer autonomie krijgen. Wat beslist kan worden op een lager niveau, moet niet geregeld worden op het hoogste.

Uit die hervorming moeten dan weer andere maatregelen voortkomen: een nieuwe visie op de rol van vrouwen in de Kerk, op het priesterambt, op seksualiteit, huwelijk en echtscheiding, een eigentijdse spiritualiteit, meer open dialoog met de gelovigen aan de basis, een harde aanpak van pedofilie en maffiapraktijken. Van de paus verwachten heel wat lezers dat hij nog meer moreel gezag verwerft, zodat meer mensen „bereid zijn om met de paus en de christengemeenschap in dialoog te treden”. „Dat hij de maatschappij in vraag durft te stellen als die ingaat tegen fundamentele waarden zoals het recht op leven en mensenrechten.”

Liesbeth Foulon verwacht veel van de synode over het gezin in oktober. „Dat men zich vooral laat leiden door de liefde en niet door allerlei wetten. Het huwelijk blijft het ideaal, maar een theologie van groei daarnaartoe ontbreekt.” De benoemingspolitiek van de paus „zal doorwerken tot in de lokale Kerken”, hoopt lezer Daniel Devisch: „De paus zal daardoor wel tegenstand ondervinden van iedereen die de nodige nederigheid niet kan opbrengen. We staan allemaal voor een fundamentele keuze die ons zal dwingen te kiezen voor of tegen een echte Kerk.” Lezers die helemaal niets concreets van deze paus verwachten, zijn niet talrijk. Kristof Meubus waarschuwt dan weer voor verkeerde verwachtingen. „Paus Franciscus wil de Kerk wel herstellen, maar daarom niet hervormen”, klinkt het. (LW)